

Comité voor economische, sociale en culturele rechten**Slotopmerkingen betreffende het vierde periodiek rapport van België ***

1. Op de 35e en 36e zitting(E/C.12/2013/SR.35-36) van 7 november 2013 heeft het Comité voor economische, sociale en culturele rechten het vierde periodiek rapport van België over de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (E/C.12/BEL/4) bestudeerd. Op de 68e zitting van 29 november 2013 keurde het Comité de volgende slotopmerkingen goed.

A. Inleiding

2. Het Comité is verheugd over de indiening van het vierde periodiek rapport van België, geheel in overeenstemming met de richtlijnen van het Comité, en over de schriftelijke antwoorden van de Staat die partij is voor de lijst van te behandelen punten.

3. Het Comité is verheugd over de oprechte en constructieve dialoog die het heeft gevoerd met de delegatie op hoog niveau van de Staat die partij is. De delegatie bestond uit vertegenwoordigers van de verschillende ministeries en gedecentraliseerde overheden. Het Comité spreekt tevens zijn tevredenheid uit over de antwoorden van de delegatie van de Staat die partij is op de vragen die tijdens de dialoog werden gesteld.

B. Positief

4. Het Comité is tevreden over de bekrachtiging door de Staat die partij is van de volgende internationale instrumenten betreffende de rechten van de mens:

a) Het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van personen tegen gedwongen verdwijning van 2 juni 2011;

* Goedgekeurd door het Comité op de eenenvijftigste zitting (4-29 november 2013).

b) Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het bijbehorende facultatieve Protocol van 2 juli 2009.

5. Het Comité is verheugd over de goedkeuring van wetten ter bevordering van de bescherming van economische, sociale en culturele rechten, met name:

a) Het Koninklijk Besluit van 6 december 2012 dat tot doel heeft de aanwerving en de indienstneming van personen met een handicap te bevorderen en te verhogen;

b) De wet van 28 juli 2011 die moet garanderen dat vrouwen zitting hebben in de raad van bestuur van overheidsbedrijven;

c) Het decreet van 15 maart 2012 tot verruiming van de nationaliteitsvoorwaarden voor de toegang tot betrekkingen van het openbaar ambt in het Waalse Gewest, gewijzigd bij decreet van 10 juli 2013;

d) De wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen, gewijzigd bij de wet van 12 juli 2013;

e) De wet van 30 december 2009 houdende verschillende bepalingen om het criterium van vakbondsovertuiging toe te voegen aan de lijst van beschermde criteria.

6. Het Comité neemt nota van de maatregelen die de Staat die partij is heeft getroffen om bij te dragen aan de verwezenlijking van de economische, sociale en culturele rechten, met name:

a) De goedkeuring in 2011 van het Globaal Plan voor Gelijkheid;

b) Het project «Top Skills» dat vrouwen wil stimuleren om door te groeien naar managersfuncties;

c) De goedkeuring in 2012 van het Nationaal plan in de strijd tegen mensenhandel;

d) De goedkeuring in 2010 van het Nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld 2010-2014;

e) De goedkeuring in 2012 van het tweede Federaal armoedebestrijdingsplan.

C. Belangrijkste aandachtspunten en aanbevelingen

7. Het Comité betreurt dat het Verdrag en de bepalingen ervan geen rechtstreekse werking hebben in het Belgische recht en dat ze voor de hoven en rechtbanken van de Staat die partij is slechts in ondergeschikte en secundaire zin worden aangevoerd. Verder betreurt het Comité dat de Staat die partij is het standpunt inneemt dat het individu niet rechtstreeks subjectieve rechten ontleent aan alle in het Verdrag verankerde bepalingen (E/C.12/BEL/4, al. 10)]. Hierdoor ontstaan problemen inzake de beoordeling van hun rechtstreekse werking in het Belgische recht (art. 2, al. 1).

Het Comité brengt een eerder gedane aanbeveling in herinnering die erin bestond dat de Staat die partij is de gepaste maatregelen treft met het oog op de rechtstreekse toepassing van de bepalingen van het Verdrag in de nationale rechtsorde (E/C.12/BEL/CO/3, al. 24 en 25). Een andere aanbeveling van het Comité luidt dat de Staat die partij is ook de nodige maatregelen treft om het Verdrag onder de aandacht te brengen van advocaten, rechters en magistraten met de bedoeling dat de hoven en

rechtbanken van de Staat die partij is het in voorkomend geval gemakkelijker kunnen invoeren of toepassen. Het Comité attendeert de Staat die partij is ook op zijn algemene opmerking nr. 9 (1998) betreffende de toepassing van het Verdrag op nationaal niveau.

8. Het Comité uit zijn bezorgdheid over de achterstand die de Staat die partij is heeft opgelopen bij de oprichting van een nationale instelling voor mensenrechten (art. 2).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is het lopende proces voor de oprichting van een nationale instelling voor mensenrechten bespoedigt, wat geheel in overeenstemming is met de Beginselen van Parijs, zoals aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in resolutie 48/134 van 20 december 1993.

9. Het Comité looft de inspanningen van de Staat die partij is maar betreurt tevens dat hij niet is geslaagd in zijn opzet om de officiële ontwikkelingshulp te verhogen tot 0,7% van het bruto nationaal product en dat de hulp de laatste jaren veeleer is gedaald (art. 2).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is grotere inspanningen levert om het internationale streefcijfer van 0,7% van het bruto nationaal product voor officiële ontwikkelingshulp, te halen.

10. Het Comité stelt met bezorgdheid vast dat de wetgevende initiatieven van de Staat die partij is, niet kunnen verhinderen dat personen met een handicap of van vreemde afkomst soms niet zonder vormen van discriminatie hun economische, sociale en culturele rechten kunnen uitoefenen. Het Comité betreurt ook dat het Centrum voor Gelijkheid van Kansen niet bevoegd is om op te treden als eiser op grond van wettelijke gewestelijke en/of gemeenschapsbepalingen (art. 2).

Het Comité doet aan de Staat die partij is de aanbeveling om erop toe te zien dat personen met een handicap en personen van vreemde afkomst hun economische, sociale en culturele rechten volledig kunnen uitoefenen. Het Comité spoort de Staat die partij is ertoe aan op nationaal niveau te voorzien in een alomvattend wettelijk kader tegen discriminatie dat alle gebieden bestrijkt waarin discriminatie kan voorkomen, zoals bepaald in artikel 2 van het Verdrag. Verder spoort het Comité de Staat die partij is ertoe aan het Centrum voor gelijkheid van kansen meer bevoegdheden te geven opdat het op grond van de regelgeving van de gemeenschappen en gewesten gerechtelijke stappen kan ondernemen. De Staat die partij is krijgt ook de aanbeveling om voor het grote publiek en in de verschillende sectoren van het maatschappelijk leven meer sensibiliseringscampagnes tegen discriminatie te voeren en tevens promotiecampagnes op te zetten over de maatregelen die zowel op federaal niveau als op het niveau van de gemeenschappen en de gewesten worden genomen voor personen met een handicap.

11. Het Comité spreekt zijn bezorgdheid uit over de aanhoudende loonkloof tussen mannen en vrouwen in de Staat die partij is (art. 3).

Het Comité doet aan de Staat die partij is de aanbeveling om meer inspanningen te leveren voor het verkleinen van de loonkloof tussen mannen en vrouwen, meer bepaald door werk te maken van de toepassing van de wet van 22 april 2012, herzien door de wet van 12 juli 2013, tot wijziging van de wetgeving met betrekking tot de bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Ook doet het Comité de aanbeveling om over deze wetgeving een sterke sensibilisering te voeren ten aanzien

van de sociale partners en de rechthebbenden en een sterker beleid te voeren voor meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen op het werk, meer bepaald inzake genderneutrale functieclassificaties en toe te zien op de hantering ervan.

12. Het Comité stelt met bezorgdheid vast dat de werkloosheid onder jongeren tussen 15 en 24 jaar bijzonder hoog blijft, met name in het Waals Gewest (25 % in 2011) en in Brussel-Hoofdstad (45 % in 2011) en dat het werkloosheidspercentage ook hoog is bij bepaalde categorieën zoals werknemers tussen 55 en 64 jaar, vrouwen en personen met een handicap. Het Comité spreekt ook zijn bezorgdheid uit over het verschil in arbeidsparticipatie tussen de gewesten. Tot slot zegt het Comité bezorgd te zijn over de hoge werkloosheid (30 % in 2012) onder migranten uit landen buiten de Europese Unie, ondanks de maatregelen die zijn getroffen om hieraan iets te doen (art. 6).

De Staat die partij is krijgt van het Comité de volgende aanbevelingen: a) de maatregelen voor een doeltreffende aanpak van de jeugdwerkloosheid voortzetten en versterken. Het Comité denkt hierbij in het bijzonder aan de groep van laaggeschoolde jongeren in Wallonië en Brussel-Hoofdstad, personen in de leeftijdscategorie 55 tot 64 jaar, vrouwen en personen met een handicap; b) streven naar een beter resultaat van plannen en beleidslijnen die specifiek gericht zijn op een vermindering van de werkloosheid onder migranten uit landen buiten de Europese Unie. Het Comité vraagt dat de Staat die partij is in het volgende rapport gedetailleerd statistisch materiaal verschaft over de werkloosheidsmaatregelen en dat hij de maatregelen geregeld op hun resultaat beoordeelt. Het Comité vestigt de aandacht van de Staat die partij is op zijn algemene opmerking nr. 18 (2005) inzake het recht op werk.

13. Het Comité maakt zich zorgen over het feit dat het stakingsrecht niet uitdrukkelijk door de wet is gewaarborgd en over het feit dat de procedures en voorwaarden inzake het stakingsrecht en de talrijke gerechtelijke stappen van de kant van werkgevers de uitoefening ervan kunnen belemmeren (art. 8).

Het Comité geeft aan de Staat die partij is de aanbeveling om rechtens en in de praktijk de uitoefening van het stakingsrecht te waarborgen, met volledige inachtneming van het Verdrag.

14. **Het Comité vraagt dat de Staat die partij is in zijn volgende rapport volledige informatie verschaft over het effect dat de in 2012 ingevoerde regeling inzake de geleidelijke verlaging van de werkloosheidsuitkeringen, kan hebben op het genot van de economische, sociale en culturele rechten van werklozen (art. 9).**

15. Het Comité vindt het verontrustend dat werkgevers in bepaalde gevallen niet voldoen aan de verplichtingen inzake de bescherming van het moederschap door voor de vrouwen in kwestie andere redenen voor ontslag in te roepen (art. 10).

Het Comité geeft aan de Staat die partij is de aanbeveling toe te zien op de daadwerkelijke naleving van de wetgeving en wel om vrouwen met moederschapsverlof te beschermen tegen onrechtmatig ontslag dat om die reden zou worden gegeven. Het Comité richt aan de Staat die partij is ook het verzoek om de werkgevers uitvoerig te informeren over de wetgeving ter zake en inspecties uit te voeren om eventueel misbruik tegen te gaan.

16. Het Comité neemt akte van een verstrenging in 2012 van de wetgeving ter bestrijding van huiselijk geweld maar spreekt terzelfdertijd ook zijn bezorgdheid uit over

het voortbestaan van met name het geweld tegen vrouwen en in het bijzonder huiselijk geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap. Het Comité heeft vragen bij de doeltreffende werking van de middelen die de Staat die partij is ter beschikking heeft om deze groep te beschermen en bijstand te verlenen. Voor het Comité is het gebrek aan enige specifieke wetgeving tegen huiselijk geweld nog steeds een verontrustende factor (art. 10).

Het Comité doet aan de Staat die partij is de aanbeveling een specifieke wetgeving tegen huiselijk geweld (meer bepaald geweld tegen vrouwen) aan te nemen. Het Comité vestigt in het bijzonder de aandacht van de Staat die partij is op huiselijk geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap. Daarom doet het aan de Staat die partij is de aanbeveling erop toe te zien dat zij gepaste bescherming en bijstand krijgen en dat het hen gemakkelijker wordt gemaakt klacht in te dienen. In dat verband doet het Comité aan de Staat die partij is de aanbeveling in voorkomend geval rekening te houden met de handicap. Tot slot luidt de aanbeveling van het Comité aan de Staat die partij is om zijn Nationaal Actieplan 2010-2014 uit te voeren en de sensibiliseringscampagnes tegen huiselijk geweld op te voeren.

17. Het Comité uit zijn bezorgdheid over de praktijk van lijfstraffen, die meer bepaald in huiselijke kring nog altijd bestaat. Het betreurt het standpunt van de Staat die partij is om geen specifieke wetgeving inzake het uitdrukkelijke algehele verbod op lijfstraffen goed te keuren. Het Comité maakt zich zorgen over kindermisbruik en het voortbestaan van het fenomeen van straatkinderen (art. 10).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is zijn standpunt herziet en de goedkeuring van specifieke wetgeving inzake het uitdrukkelijke algehele verbod van lijfstraffen overweegt. Het Comité doet ook de aanbeveling dat de Staat die partij is aanvullende maatregelen treft ter bestrijding van kindermisbruik, ook op het stuk van bescherming en bijstand. Het Comité moedigt de Staat die partij is aan om meer sensibiliseringscampagnes te voeren om de bevolking bewust te maken van kindermisbruik.

18. Het Comité uit zijn bezorgdheid over de armoede die in de Staat die partij is bestaat en waarin de meest achtergestelde en gemarginaliseerde bevolkingsgroepen verkeren, met name kinderen en personen van vreemde afkomst. Het Comité betreurt het gebrek aan informatie over de armoedereducerende effecten van de maatregelen die werden getroffen op het gebied van armoedebestrijding en sociale integratie, meer bepaald het eerste Federale plan voor armoedebestrijding en het nationale actieplan inzake sociale inclusie 2008-2010 (art. 11).

Het Comité nodigt de Staat die partij is uit om versterkte maatregelen te treffen ter bestrijding van de armoede waarin de meest achtergestelde en gemarginaliseerde personen leven, ook kinderen en personen van vreemde afkomst. Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is verder uitvoering geeft aan het tweede federale Plan voor armoedebestrijding en de andere federale en gewestelijke maatregelen versterkt door de concrete armoedereducerende effecten ervan te evalueren. Het Comité doet tenslotte de aanbeveling nog meer maatregelen te treffen inzake de zeer gerichte bestrijding van de armoede bij de meest achtergestelde en gemarginaliseerde groepen. Het Comité vestigt de aandacht van de Staat die partij is op de verklaring «Poverty and the international Covenant on Economic, Social and Cultural Rights», waar het Comité op 4 mei 2001 zijn goedkeuring aan hechtte (E/2002/22–E/C.12/2001/17, annex VII).

19. Het Comité is bezorgd over de moeilijkheden inzake de toegang tot huisvesting voor personen met een laag inkomen, gemarginaliseerde en achtergestelde personen en personen van vreemde afkomst. Het Comité betreurt ook het tekort aan sociale huisvesting en de moeilijke toegang tot die huisvesting voor wie er nood aan heeft (art. 11).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is de bestaande maatregelen inzake de toegang tot passende huisvesting versterkt, zonder discriminatie van personen met een laag inkomen, gemarginaliseerde en achtergestelde personen en personen van vreemde afkomst. Een andere aanbeveling van het Comité luidt dat de Staat die partij is ook het in de verschillende gewesten geïnitieerde beleid inzake de bouw van sociale huisvesting voortzet en de toegang van deze categorieën tot die huisvesting bevordert. Het nodigt de Staat die partij is uit de goedkeuring van een nationale strategie inzake de toegang tot huisvesting te overwegen. Het Comité vestigt de aandacht van de Staat die partij is op zijn algemene opmerking nr. 4 (1991) inzake het recht op toereikende huisvesting.

20. Het Comité uit zijn bezorgdheid over het hoge aantal daklozen en de ontoereikende maatregelen die werden genomen om hieraan te verhelpen. Het baart hem ook zorgen dat informatie over de bescherming van deze mensen tegen gedwongen huisuitzetting uitblijft. (art. 11). **Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is vastberaden optreedt tegen dakloosheid door de oorzaken ervan te bestrijden. Een andere aanbeveling van het Comité luidt dat de Staat die partij is ook zijn goedkeuring hecht aan een wetgeving ter bescherming van deze personen tegen gedwongen huisuitzetting overeenkomstig de internationale normen, meer bepaald de verplichting ervoor te zorgen dat niemand dakloos wordt of het gevaar loopt het slachtoffer te worden van een schending van andere mensenrechten ingevolge de huisuitzetting. Het Comité attendeert de Staat die partij is op zijn algemene opmerking nr. 7 (1997) over het recht op huisvesting : gedwongen huisuitzettingen.**

21. Het Comité uit zijn bezorgdheid over de informatie waarover het beschikt en waarin melding wordt gemaakt van moeilijkheden die de kleine landbouwers in België ondervinden, meer bepaald de jonge landbouwers, waardoor de uitoefening van hun economische, sociale en culturele rechten in het gedrang zou kunnen komen (art. 11).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is de kleinschalige landbouw in België beschermt en uitvoering geeft aan plannen ter bescherming van die landbouw. Een andere aanbeveling van het Comité luidt dat de Staat die partij is ook rekening te houdt met de vrijwillige richtlijnen ter ondersteuning van de progressieve verwezenlijking van het recht op voedsel in het kader van de nationale voedselzekerheid waaraan de Raad van de Organisatie van de Verenigde Naties voor voedsel en landbouw (FAO) in november 2004 zijn goedkeuring hechtte («Vrijwillige richtlijnen over het recht op voedsel») en met de vrijwillige richtlijnen voor een verantwoord beheer van grond, visgronden en bossen in het kader van de nationale voedselzekerheid, die het Comité voor voedselzekerheid van de FAO in mei 2012 aannam en waarin de goedkeuring van specifieke maatregelen ter ondersteuning van kleine landbouwers wordt bepleit.

22. Het Comité maakt zich zorgen over de informatie dat het beleid inzake de bevordering van biobrandstoffen van de Staat die partij is, en meer bepaald de nieuwe wet van 17 juli 2013 betreffende biobrandstoffen, de aanzet zou geven tot de extensieve teelt

van deze producten in derde landen waar Belgische bedrijven actief zijn, en negatieve gevolgen zou kunnen hebben voor de lokale landbouwers (art. 11).

Het Comité moedigt de Staat die partij is aan systematisch studies uit te voeren over de effecten op de mensenrechten teneinde te waarborgen dat de projecten ter bevordering van biobrandstoffen geen negatieve invloed hebben op de economische, sociale en culturele rechten van de lokale gemeenschappen in de derde landen waar Belgische bedrijven die op dit gebied werkzaam zijn, activiteiten uitoefenen.

23. Het Comité merkt bezorgd op dat in de Staat die partij is nog steeds een groot aantal kinderen met een handicap naar gespecialiseerde scholen gaat en geen deel uitmaakt van het gewone onderwijssysteem (art. 13 et 14).

Het Comité doet de aanbeveling dat de Staat die partij is zijn inspanningen opvoert om kinderen met een handicap inclusief onderwijs te bieden in het gewone onderwijssysteem, door aanpassing van de bestaande schoolfaciliteiten en via maatregelen die nodig zijn opdat de kinderen volop en op voet van gelijkheid hun recht op onderwijs kunnen uitoefenen. Het Comité vestigt de aandacht van de Staat die partij is op zijn algemene opmerking nr. 13 (1999) over het recht op onderwijs.

24. Het Comité betreurt dat het geen passende informatie heeft ontvangen over de gevolgen die de maatregelen op federaal en gewestniveau hebben op de uitoefening van de culturele rechten door verschillende minderheden die op het grondgebied wonen (art. 15).

Het Comité vraagt de Staat die partij is om zijn inspanningen op te voeren opdat de verschillende minderheden die op zijn grondgebied wonen, volop hun culturele rechten kunnen uitoefenen.

25. Het Comité moedigt de Staat die partij is aan om de bekrachtiging van het Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten te overwegen.

26. Het Comité moedigt de Staat die partij is aan om de bekrachtiging van het Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden en van het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing te overwegen.

27. Het Comité vraagt de Staat die partij is om deze eindopmerkingen op ruime schaal te verspreiden in alle geledingen van de samenleving, meer bepaald binnen de overheid, de gerechtelijke macht en de organisaties van de civiele samenleving, en het in het volgende periodiek rapport in kennis te stellen van de maatregelen die de Staat heeft genomen om hieraan gevolg te geven. Het moedigt de Staat die partij is aan om de organisaties van de civiele samenleving te betrekken bij de gesprekken op nationaal niveau vóór de indiening van het volgende periodiek rapport.

28. Het Comité vraagt de Staat die partij is om zijn vijfde periodiek rapport tegen 30 november 2018 in te dienen in overeenstemming met de richtlijnen die door het Comité werden goedgekeurd in 2008 (E/C.12/2008/2).